

MAGYAR NÉPRAJZI KUTATÁSOK ROMÁNIÁBAN

Immár száz esztendeje fordul megkülönböztetett figyelem az erdélyi magyar népköltészet felé. KRIZA *Vadrózsáinak* megjelenése óta Erdély a balladák, dalok, mesék csodálatos országaként él irodalmi köztudatunkban. A később megjelent népköltési gyűjtemények és a szépirodalom akarva-akaratlanul erősítette ezt a képzetet, jóllehet hamarosan kiderült, hogy a magyar nyelvterület más részein is él a székelyként megismert népköltészet. Való igaz, hogy a későbbi gyűjtések ritkábban bukkantak vadrózsa-szépségű darabokra, vagy talán nem szűrték meg anyagukat annyira, mint KRIZA tette, de a különös figyelem továbbra is várja Erdélyből újabb és újabb népköltészeti értékek jelentkezését. Az 1969. év különösen jeles volt e tekintetben. Hosszabb szünet után jóval nagyobb számban jelentek meg népköltészeti-néprajzi kiadványok, mint Magyarországon. Az új kötetek könyvespolcot betöltő jelentkezése alkalmat nyújt áttekintő, értékelő összefoglalásra.¹

Az 1944-es történelmi esztendőt megelőző és követő néhány átmeneti év teremtette meg a mai romániai magyar tudományos élet, ezen belül a néprajzi kutatások alapjait. A Kolozsvárott 1940-től működött magyar egye-

---

¹ A romániai néprajzi kutatásokról a rendszertelenül napvilágot látott recenziókon kívül Magyarországon mindössze néhány kisebb híradás jelent meg (DRÁGOI, Sabin, 1955, 552—556; KOVÁCS Ágnes, 1960, 473—475; FÖLDES László, 1962, 342—345; FARAGÓ József, 1966, 566—568; POP, Dumitru, 1968, 425—429; FERENCZI Imre, 1970, 861—867; FÉJA Géza, 1970, 747—752). Ezek nagyobb része a román kutatásokat méltatja, a magyar kutatásoknak pedig egy-egy részletéről szólnak.

Dolgozatunk adatgyűjtését — különféle okokból — valamiként szűkítenünk kellett. Ezért néhány kivételtől eltekintve nem vettük figyelembe sem a magyarországi szakemberek romániai tárgyú dolgozatait, sem a romániai magyar kutatók magyarországi publikációit. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy mind a magyarországiak romániai kutatási lehetőségei, mind a romániaiak magyarországi megjelenése jóval alatta marad a tudományos kapcsolatok normálisnak nevezhető szintjének. Ezúttal nem tartottuk feladatunknak a magyar szakemberek román nyelven megjelent cikkeinek számbavételét sem. Sajnos ezek eredményeinek a magyar néprajzi tudományosságba való bekapcsolása igen nehéz. Nincs a témának recenzense, így a magyarországi szakemberek nemcsak nyelvi nehézségek miatt nem ismerik őket, hanem azért is, mert a központi folyóiratokon kívül körülményesen juthatnak hozzá más román nyelvű kiadványokhoz.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

tem és a négy esztendeig fennállott *Erdélyi Tudományos Intézet* fellendítették a magyar társadalomtudományi kutatásokat. Az 1920-as évek aléltóságából lassan magára talált erdélyi magyar tudományosság ebben az időben látott nagyobb feladatok megoldásához. Jóllehet a háború igen nagy anyagi és szellemi veszteséget, hatalmas megrázkódtatást okozott, a helyükön maradt szakemberek azonnal igyekeztek pótolni a kiesést, részben a korábbi munkákat folytatták, illetőleg publikálták eredményeit, részben új feladataikat vették számba. A Bolyai Egyetem friss erőket indított útnak és egy korábban pályát kezdett nemzedék is ekkor látott valóban munkához. A néprajznak majd egy évtizedig tanszéke működött Kolozsvárott, sőt néprajzi kiadványsorozat, az *Erdélyi Néprajzi Tanulmányok* is napvilágot látott.

1948/49-től gyökeres politikai fordulat következtében teljesen megváltoztak a feltételek. A korábban verbuválódott néprajzi szakemberek merőben más helyzetbe kerültek. Új, máig ható körülmények, új kutatási helyek alakultak ki. A néprajzi tanszék az oktatás átszervezésének eredményeként megszűnt, helyét az egyetemen a magyar irodalom és nyelv tanításával kapcsolatos folklórkollégium vette át. 1949-ben a bukaresti *Folklór Intézet* megalakításával párhuzamosan létrehozták annak kolozsvári osztályát is.² Ezek, valamint az újjászervezett *Erdélyi Néprajzi Múzeum*, illetőleg a kisebb vidéki múzeumok váltak a magyar néprajzi vizsgálódások kutatási helyeivé.

A 40-es évek élénk publikációs tevékenységét néhány esztendő teljes szünet követte. Az *Erdélyi Tudományos Intézet* kiadványainak megszűnte után megszűnt az *Erdélyi Múzeum* és az *Erdélyi Tudományos Füzetek* is. Az átszervezett, kevés lappal rendelkező magyar sajtó, az egyetlen irodalmi újság, az *Utunk* egy tudományágnak sem nyújthatott publikálási lehetőséget. Változás csak 1955 után kezdett mutatkozni: két tartalmas tanulmánykötettel jelentkezett a Bolyai Egyetem körül megizmosodott magyar tudományosság,³ és sorozatban jelent meg a „Gazdaságtörténeti Tanulmányok”. 1957-ben indult a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*, a máig egyetlen romániai magyar társadalomtudományi folyóirat. Megjelenésekor komoly hiányok betöltését ígerte. Terjedelme azonban már 1957-ben is kevésnek bizonyult, s azóta az ívszámát évi 24–25-re csökkentették, és

---

² A Folklór Intézet Kolozsvári Osztálya bukaresti anyaintézményével együtt 1964-ben került a Román Tudományos Akadémia irányítása alá a következő névvel: a Román Szocialista Köztársaság Akadémiája Kolozsvári Fiókja Etnográfiai és Folklór Osztály. A romániai tudományos élet újabb, 1970. évi átszervezése folytán jelenleg a Társadalmi és Politikai Tudományok Akadémiája Kolozsvári Társadalomtudományi Központjának egyik alosztálya.

³ *A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem 1945–1955. — Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára.*

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

1961-től évi négy szám helyett csupán kettő jelenik meg. A folyóirat szűk profilú — mint neve is jelzi —, csupán a nyelv- és az irodalomtudomány eredményeinek közlését tartja feladatának. Egyedülvalósága miatt azonban rokontudományok, így időnként a néprajz is helyet kap benne. Ilyenformán a romániai magyar néprajzi szakemberek jelentkezésének egyik legfontosabb helye.

A havi társadalomtudományi szemle, a *Korunk*, az irodalmi folyóirat, az *Igaz Szó* és az irodalmi hetilap, az *Utunk* alkalmanként fontos néprajzi publikációkat közölnek. Kétségtől legtovább a *Korunk*, melynek szerkesztői célkitűzése minden tudományról tájékoztatni. Korábbi évfolyamaiban is találunk elszórtan néprajzi cikkeket, 1969-ben pedig két számban, az áprilisi helyismereti és a novemberi néprajzi számban adott közre tudománynépszerűsítő és adatközlő néprajzi tárgyú írásokat. Az *Igaz Szó* és az *Utunk* sokkal ritkábban és elsősorban irodalomtörténeti-folklór tárgyú cikkeket szokott közölni.

Külön kell szót ejtenünk a népművelési szakfolyóiratról, a *Művelődésről*, mely a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság közlönyeként jelenik meg. Az 50-es években igen színvonalas folyóirat egy időben majdnem teljesen érdektelenné vált, s csak az utóbbi két — két és fél évben élénkült meg ismét (ezelőtt mintegy évtizedig szinte teljes terjedelmében román testvérlapja anyagát adta közre magyar nyelven). Ma tájékozódását erős néprajzi érdeklődés jellemzi.⁴

Magyar nyelvű néprajzi vagy helyismereti folyóirat nincs, de számbavevé a nem nagy számú romániai magyar sajtót (kb. 35 újság és folyóirat) a kifejezetten szakjellegű közlönyök kivételével alig találunk olyan lapot, melyben, ha nem is sűrűn, néprajzi értékű írás, esetleg fontos adatközlés ne akadna. Nem kivételek ez alól a megyei újságok, a nagyváradi *Fáklya*, a kolozsvári *Igazság*, a sepsiszentgyörgyi *Megyei Tükör* vagy a *Brassói Lapok* sem.

A különféle minőségű, jellegű és célú néprajzi publikációk 25—30 főnyi szerzője között olyat, akinek a magyarországiéhoz hasonló néprajzkutatói diplomája van, nem találunk. Romániában ugyanis nincsen egyetemi néprajzi képzés. A néprajzkutatók egyéni tájékozódásuk szerint más tudományoktól, irodalomtól, nyelvészettől, történelemtől (régészet, művészet-történet) képezik át magukat néprajzra. Az idősebb magyar szakemberek a 40-es években hosszabb-rövidebb ideig hallgatták a kolozsvári egyetem

---

⁴ Sajnos mind az 50-es évekbeli *Művelődés*-számok, mind a folyóirat közvetlen elődjének a *Művelődési Útmutónak* a számai Magyarországon nehezen hozzáférhetők. Pedig néprajzi közleményeik bizvást számot tarthatnak az itteni szakemberek érdeklődésére.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

néprajzi előadásait. A fiatalabbak többnyire a magyar irodalom mellett meghirdetett folklórkollégium hallgatóiként ismerkedtek a néprajz problematikájával, és önműveléssel dolgozták magukat bele a tudományba. Legtöbben közülük vidéki tanítók, tanárok, sokszor nehezen megközelíthető falvakban élnek. Az adatközlő-publikáló önkéntes gyűjtőnek szakember hiányában a magyarországiénál fontosabb szerepe van. Akad közöttük parasztember, mint Magyarhermány monográfusa, MÁTÉ János vagy a Csernátfaluban élő fiatal gyári munkás, SERES András, a Barcaság jó ismerője, de közöttük jelentkezik időről időre a szépíró HORVÁTH István, a magyarózdai néphagyomány szorgos gondozója is.

Iskolákat, néprajzi irányokat ilyen feltételek között hiábavaló lenne keresnünk, de törekvésekről, tájékozódásról írhatunk.

Betartván a hagyományos tárgyalás rendjét, előbb az anyagi kultúra kutatásáról igyekszünk számot adni. Sajnos azonban inkább terjedelmes hiánylistát állíthatunk össze s nem a gazdag eredményeket sorolhatjuk, pedig a romániai magyar néprajzi csoportok anyagi kultúrájának vizsgálata nem kevésbé ígér új, értékes ismereteket, mint a „vadrózsák” kutatása. Archaikus, szép és kevésbé ismert a tárgyi néprajz. Ifjabb KÓS Károly az egyetlen romániai magyar tárgyi néprajzi kutató, aki központi kutatóhelyen, az *Erdélyi Néprajzi Múzeumban* dolgozik. Egy sor tanulmánya román nyelven látott napvilágot. 1968-ban megjelent kis könyve, mely a serdültebb ifjúság számára a természetjárást és a néprajzot együtt népszerűsíti, mutatja, hogy milyen hatalmas magyar néprajzi anyag birtokában van.⁵ Elszórtan a *Korunkban* is található egy-egy cikke, ő a legszorgalmasabb gondozója a tudománytörténetnek is.⁶

A tárgyi néprajz munkásai más helyzetben vannak, mint a folkloristák, akiknek népköltési gyűjteményeit állandó irodalmi érdeklődés övezi. Így is furcsálljuk azonban, hogy noha a román néprajztudomány erősen népművészet-központú, s számos román díszítőművészettel és viselettel foglalkozó írás és könyv látott napvilágot, ilyen, tárgyú magyar munka alig jelent meg.⁷ Pedig, ha valahol, akkor Erdélyben valóban meg lehet találni a szép és régies magyar népművészetet. Mindemellett a publikációk kis számának valószínűleg az az egyik oka, hogy Romániában nemcsak a magyar, de a román kutatóknak is jóval kevesebb tárgyi néprajzi publikációra van lehetőségük, mint nálunk. Így csupán kisebb közlésekből kaphatunk képet

⁵ KÓS Károly, 1968a.

⁶ KÓS Károly, 1957. KÓS Károly munkássága szerteágazó. Sajnos azonban a tárgyi néprajz jellegénél fogva kizorul a különben erősen irodalmi érdeklődésű romániai magyar központi sajtóból. Ezért — s továbbá a magyar nyelvű időszakos kiadványok, múzeumi évkönyvek hiánya miatt — többnyire a helyi sajtóban publikálja kisebb, de értékes anyagot tartalmazó cikkeit. E helyen példának érdeklődése egyik különös ágát említjük, a vásárkutatót (KÓS Károly, 1968b, 1969a, 1969b, 1969c).

⁷ NAGY Jenő, 1957a, 1957b, SZENTIMREI Judit, 1957, SERES András, 1969a, 1969b, KOVÁCS Dénes, NAGY Jenő, 1970a, 1970b.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

a feltárandó anyagról. Csak sajnálhatjuk, hogy a tizenegynéhány évvel ezelőtt a *Művelődésben* megjelent, MOLNÁR István által írt gyűjtési útmutatók hatásának a körülmények sajátos alakulása miatt kevés nyoma van.⁸ Az elmúlt év megelégnkült publikációs tevékenysége, reméljük, folyamatos megjelentetési alkalmat fog biztosítani. A sepsiszentgyörgyi múzeum (a volt Székely Nemzeti Múzeum) 1969-ben megjelent évkönyvében például egyszerre négy néprajzi adatközlés jelent meg.⁹

Az 1969-es kiadói terv további, sajnos eddig meg nem jelent, tárgyi néprajzi tárgyú munkákat ígért.¹⁰ Van mit pótolni. A magyar tárgyi néprajz erdélyi ismeretei aránytalanul hiányosak. Szinte egyetlen területet sem tudunk említeni, ahol ne volna szükséges mielőbb alapos gyűjtést kezdeni. Pl. a juhtartást jól ismerjük, de korántsem kielégítően, viszont alig tudunk valamit a rideg nagyállattartásról, melynek emlékényaga a még élő legidősebb nemzedékkel tűnik el. Ugyanígy állunk a ma még virágzó havasi gazdálkodással is. Nincsenek ismereteink az Erdélyben oly jellemző bivalytartásról és a munkaállatok betanításáról sem. Hiányzik az alapos publikáció az erdélyi magyar falu földművelő gazdálkodásáról és borkultúrájáról, a rét- és legelőművelésről. Nagyon hiányos, amit a házi- és kisiparról, a településről meg az építkezésről tudunk. Csak példaként említjük, hogy a mezőségi tanyákról és a gyimesiek szétszórt telepeiről szórványismereteink vannak. Földrajzi szempontok szerint hasonló hiánylistát lehetne összeállítani. Ha vannak is kisebb egységek, melyekről az átlagosnál valamivel többet tudunk (pl. Kalotaszeg vagy a Fekete-Körös völgye), más vidékekről szétszórtan kerül anyag (ez vonatkozik a székelyekre is), sőt teljesen fehér foltok is súlyosbítják a helyzetet, pl. a Bánság és a dél-erdélyi nyelvszigetek.

Az anyagi kultúrakutatás negatívumaival szemben, bő és öröndetes az, amit a folklorisztikáról elmondhatunk. Áttekintve az eredményeket három fő munkaterületről lehet számot adni: a népköltészet alkotáslélektani problematikájának kutatásáról, a magyar népköltészetet ért román hatás vizsgálatáról és klasszikus meg az új gyűjtések publikálásáról.

Míg élő és eleven a népmese, a gyűjtő megfigyelheti, hogyan lehel újból

⁸ MOLNÁR István, 1956/1957. Mutatóban utalunk néhány újabb tanulságos cikke: Mesterségek: KÓS Károly, 1970a, SERES András, 1970b, Gazdálkodás: SERES András, 1970a, Építkezés: KÓS Károly, 1970b.

⁹ Aluta I. (GAZDA Klára, 1969, MOLNÁR István, 1969, ERŐSS János, 1969, KÓS Károly, 1969d)

¹⁰ *Plan editorial*: 48: KÓS Károly, Néprajzi tanulmányok; NAGY Jenő, Szilágysági magyar népi öltözet; SZENTIMREI Judit, Kászoni székely szőttések.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

életet a mesemondó egy sokszor hallott és elmondott történetbe. Pusztán a reprodukcióra futja-e ereje, vagy egyéniségének múltját, tapasztalatát, színetét, tehetségét hozzáadva, szinte újjá varázsolja. E bonyolult folyamat mese, mesélő, mesehallgatótársadalom — vizsgálatának központba kerülése jellemzi a magyar mesekutató iskolát, melyet ORTUTAY Gyula neve fémjel. Nem figyelünk arra eléggé, hogy az egyéniségkutató iskola eredményeit milyen sikeresen hasznosítják az erdélyi magyar folkloristák. Korábban ide sorolható BÖZÖDI György kötete, az újabbakból a FARAGÓ József által kiadott *Kurcsi Minya-mesék* és NAGY Olga kötete, a *Lüdercsógor*.¹¹ Részletes ismertetésünkre tanulmányunkban még visszatérünk. Nem az elmúlt évben kezdték foglalkoztatni a kutatókat a népköltészeti alkotások születésének kérdései. Néhány jelesebb eredményt hozó tanulmányra külön is érdemes felfigyelnünk. VÖÖ Gabriella például egy vajdakamarási mesemondó életútját dolgozta fel, párhuzamosan kutatva a mesemondás alkalmait és szokásait is. Bemutatta, hogyan válik egy alkalmi mesélőből a katonaságnál állandó mesemondó, majd a leszerelés után hallgatóságát elveszítvén, meséi jó részét elfelejtve, miként lesz ismét alkalmi előadó.¹² NAGY Olga egy ritka, idáig mindössze a múlt század végéről Somogyból ismert mese két változatát találta meg a mezőségi Széken. Összevetve egymással az új szövegeket, megállapította, hogy azonos szerkezetűek, de a mesemondók társadalmi helyzetének, a mesélők egyéniségének megfelelően szöges ellentétes a bennük megnyilvánuló világszemlélet.¹³ Nemcsak a mese életútjának fontos mozzanatait rögzítették az erdélyi kutatók, hanem a balladáét is. FARAGÓ József tanulságos kísérletet végzett új stílusú balladánk keletkezésének titkait kutatva. Indítványára egy lézpedi (Moldva) asszony balladát rögtönzött egy nem régen a faluban történt szerencsétlenségről. Az új alkotást FARAGÓ egy hónap alatt még kétszer elénekeltette vele és azt tapasztalta, hogy a szöveg egyre hosszabb és egyre részletesebb lett. Sikerült megfigyelnie az útnak induló ballada első lépéseit, mielőtt az a hagyományban élő közösség ellenőrzése, kritikája alá került.¹⁴ ANTAL Árpád monografikus igényű tanulmánya „Balog Józsi balladája” keletkezését és életútját kíséri nyomon. Ez az új stílusú ballada a tanulmány megírásáig tizenöt többé-kevésbé teljes változatban került elő. ANTAL a szöveg őseiből, egy kántori búcsúztatóból indult ki, amit a sócsempézésért kivégzett legény emlékére írtak közvetlenül halála után, 1831-ben. Végigkísér-

¹¹BÖZÖDI György, 1958.; FARAGÓ József, 1969a; NAGY Olga, 1969.

¹²VÖÖ Gabriella, 1967.

¹³NAGY Olga, 1968.

¹⁴FARAGÓ József, 1958.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

hető, hogyan került a búcsúztató a szóbeliség útjára, hogyan érett balladává mintegy nyolcvan év alatt, aztán hogyan kezdett bomlani, kopni.¹⁵

Csonka volna a kép, ha nem szólnánk más jellegű tanulmányokról, melyeket nem lehet az előbbiekhöz hasonlóan tematikailag csoportosítani. A romániai magyar folklorisztika vezető alakja FARAGÓ József. Munkássága igen sok irányú. Elsősorban ballada- és mesekutatással foglalkozik, de tanulmányt írt pl. az udvarhelyszéki regölésről,¹⁶ KRIZA János egyik elfeledett gyűjtőtársáról¹⁷ és még sok más, fontos témáról, ő az, akinek folklórpublikációival legtöbbet találkozunk nemcsak a romániai magyar lapokban, de a *Revista de Etnografie si Folclor*-ban is, és ő az, aki a romániai magyar folkloristák közül legtöbbet publikál külföldön is. Nem célunk a romániai magyar folklorisztika teljes bibliográfiáját nyújtani, ezért csupán nevekkkel jelezzük, hogy NAGY Olga, ALMÁSI István, VÖÖ Gabriella, KÖNCZEY Ádám, OROSZ Katalin, MITRULY Miklós, valamint a néprajztudománytól visszavonult JAGAMAS János kiváló zenefolklorista és mások tanulmányai és cikkei a népköltészetkutatás különféle ágaiban hoztak eredményeket.¹⁸ Külön kell szólnunk az évekkel ezelőtt megjelent KRIZA János életét és munkásságát értékelő kötetről, melyet mind az irodalomtörténet, mind a néprajztudománytörténet jó eredményként tart számon.¹⁹

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a szövegfolklór a legjobban kutatott terület, és a népzenenek is vannak kvalitásos kutatói, viszont a monda és a kisebb epikus alkotások elhanyagolt terület. Nincs kutatója a szokásoknak, a hiedelemvilágnak, a táncnak, a játékoknak sem.²⁰ Itt említjük meg azt is, hogy a társadalomnéprajzi kutatások ma teljesen kívül esnek a romániai magyar néprajzkutatás érdeklődésének körén, Ez a tény azért is nagyon sajnálatos, mert a 30-as években az Erdélyi Fiatalok falujárásai központi kérdésként kezelték a falusi társadalom kérdéseit.

A másik nagy kutatási területet, úgy tetszik, a kellőnél erősebben motiválják a külső körülmények. Másképp ugyanis nem valószínű, hogy a magyar—

¹⁵ ANTAL Árpád, 1962.

¹⁶ FARAGÓ József, 1961.

¹⁷ FARAGÓ József, 1967a.

¹⁸ A korábban tanítványokat is nevelő JAGAMAS János visszahúzódása visszaesést okozott a népzene tudományban. (L. tanulmányai közül pl. JAGAMAS János, 1956, 473. kk.) Reméljük, hogy a publikációs lehetőségek utóbbi években tapasztalható megnövekedésével ő is visszatér a folklórhoz.

¹⁹ ANTAL Árpád—FARAGÓ József—SZABÓ T. Attila, 1965.

²⁰ A tánckutatás immár két évtizede arra hivatott, hogy a népi együtteseket, köztük a sajnos ma már nem működő marosvásárhelyi *Székelly Népi Együttest*, folytonosan ellássa táncokkal. Két jelentős kiadvány, amelyek nemcsak a romániai magyar, hanem az egész romániai tánckutatásban úttörőek voltak (FARAGÓ József, 1946, *Táncoljunk, daloljunk!*) megjelenése óta, főleg az utóbbi években kisebb publikációk láttak napvilágot (DOMOKOS István, 1964, HORVÁTH Margit—LŐRINC Lajos, 1965, MARTIN György, 1969, SEBES András, 1970c; *Köröstárkányi ugrós*).

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

román folklór kölcsönhatások vizsgálata során ennyire egyoldalú kép rajzolódott volna ki a romániai magyar publikációkban: azaz az esetek túlnyomó többségében a román az átadó, a magyar az átvevő fél.²¹ Szükségtelen ennek lehetetlenségét bizonyítani. Úgy tetszik, a több mint száz-esztendő „Vadrózsa-per” paradox módon, a maga egészen sajátos módján, tovább folytatódik. Most nem a régi-szép, klasszikus balladák a vizsgálat tárgyai, hanem a magyar folklórban többnyire elszigetelt, regionális jelenségek, periférikus alkotások. Származásuk nagyobb részben nem is vitatható, valóban a románból kerültek át a magyarba, mint ahogy vegyes lakosságú területeken ez természetesen sokszor megesik. Valószínű, hogy a mérleg másik oldala, a magyarból ilyenfomán románba került népköltészet helyzete is sokban hasonló. Erről azonban az utóbbi időkben alig esett szó.

Hasznos lenne, ha egyszer valaki összegező-rendszerező igénnyel nézne szembe a román és a magyar népi kultúra kapcsolatával. Vajon mi a közös, mi a különböző, s milyen mélységű a kölcsönhatás? Nem úgy van-e, hogy a két nép népi kultúrájában (a szellemi kultúrában talán még inkább) sokkal több a szétfelé tartó, mint az összekapcsoló szál, s ami közös bennük, az nem román s nem magyar specifikum, hanem általános kelet-európai, közép-európai, ha úgy tetszik, délkelet-európai jelenség? A nyelvi különbség, a gyökeresen más etnogenezis, a százados rendi és vallási különállás ez irányba látszik mutatni.

A kölcsönhatás-kutatástól különbözik, de azzal bizonyos vonalakon összefügg a romániai magyar kisebbség kulturális hídszerepéből fakadó tevékenység: a román népköltészet magyar nyelvű tolmácsolása. Igaz, a román népi kultúra iránti magyar érdeklődés több mint száz esztendő, s e téren a szocialista Magyarországnak sem kell szégyenkeznie.²² A legszebb, legteljesebb magyar nyelvű román népköltési gyűjtemény Budapesten ORTUTAY Gyula előszavával jelent meg.²³ Erdélyben FARAGÓ József a legtöbb román népköltési kötet folklorista gondozója. Szerkesztésében KISS Jenő avatott műfordításaival és PLUGOR Sándor hangulatilag jól illeszkedő illusztrációival két remek balladaantológia, *A bárányka* és *Novákékról szól az ének* című készült.²⁴

---

²¹FARAGÓ József, 1960a, 1960b, 1963a, 1963b, 1968, 1969b, MITRULY Miklós, 1962, 67–81, ALMÁSI István, 1966. — A magyarul megjelent román népköltési gyűjtemények elő- és utószavai is a román folklór hatás túlsúlyát tükrözik. Ez alkalommal nem térünk ki részletesebb ismertetésükre.

²²KÓSA László, 1969.

²³*Kihajtott a bükk levele*.

²⁴*Legszebb román népballadák; A bárányka; Hej, zöld levél; POP Reteganul, Ion 1969; Novákékról szól az ének*. — Úgy véljük, hogy a romániai magyar könyvkiadás repertoárját értékesen bővítené, ha önálló, magyarra fordított bánási vagy erdélyi német (szász) népköltési kötetek is megjelenének.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

A romániai magyar néprajzi gyűjtőnek, úgy tetszik, ma könnyebb a dolga terepen, mint a magyarországiaknak. Erdélyben és Moldvában elevenebb a népi kultúra, mint bárhol a magyar nyelvterületen. Ennek okai közt kétségkívül fontos tény az, hogy a Kárpát-medencének az elmúlt 200—250 évben Erdély volt az egyik legelzártabb, legelmaradottabb vidéke. A kapitalizálódás, az ipari-polgári fejlődés is nagyon lassan hozott itt változásokat. Az egyes erdélyi magyar néprajzi csoportok zártságát nyelvsziget-voltuk is erősítette. Különösen fontos tehát az erdélyi magyar néprajzi közlés, hiszen általa kultúránknak sokszor olyan korábbi rétegeibe tekinthetünk be, melyet már máshol nem áll módunkban tanulmányozni. Mily öröm például a folkloristának egy-egy kiveszettnek hitt klasszikus ballada újabb változatának fölbukkanása, mint pl. a *Kádár Kataé* Kalotaszegről és Háromszékből.²⁵ Gyakran kerülnek elő a magyar folklórban eddig nem, vagy alig ismert mesetípusok is.²⁶ Nem csak a ritkaságokról kell szólnunk, vagyis azokról a népköltési darabokról, melyeket jegyzetanyaggal értelmezve külön közlésre is méltónak talált gyűjtjük, kevésbé „mutató” dalokat, balladákat, keserveket, rövidebb népköltési gyűjtéseket nagyobb számban közölnek a különféle újságok, lapok is. Kétségkívül elől jár köztük a *Művelődés*, illetőleg annak „Vadrózsák” rovata. Külön ki kell emelnünk ALMÁSI István sorozatos közléseit, melyek az 1968-as év majd minden számában megtalálhatók. Egy község vagy vidék esetleg egy műfaji alcsoport anyagából tett közzé egy-egy alkalommal 5—10 dallamot és szöveget. Szakszerű magyarázattal és az adatközlők fényképeivel színesítette közléseit. Az 1969-es és 1970-es évfolyamokban KALLÓS Zoltán hasonló módon gyarapította a nyomtatásban megjelent népdal- és népbaladaszövegeinket.²⁷ De találunk a *Művelődés*ben különféle népköltési publikációkat, táncközlést, lakodalomleírást is.²⁸

Többnyire értékes és szinte teljes egészében első közlések ezek. A magyar néprajztudomány jelentősen gazdagodna, ha nemcsak a *Művelődés*ben, hanem más lapokban megjelent néprajzi adatokat feldolgoznánk. Hiszen ki tudja például, hogy a Bihar megyei napilap, a *Fáklya* 1969-ben a Fekete-Körös völgyéből közölt kisebb népköltési gyűjteményt.²⁹

Természetesen a folyóiratokban és az újságokban megjelent szórványos adatközléseknél sokkal értékesebbek a könyvben megjelent gyűjtések. A sor 1953-ban a FARAGÓ József és JAGAMAS János által szerkesztett moldvai

²⁵ ALMÁSI István, 1960, 1963, OLOSZ Katalin, 1963.

²⁶ MITRULY Miklós, 1968, FARAGÓ József, 1968, NAGY Olga, 1968.

²⁷ Pl. KALLÓS Zoltán, 1969, 1970a, 1970b.

²⁸ IMETS Dénes, 1969, KALLÓS Zoltán, 1968, RÁDULY János, 1969a, 1969b, GÖRBE István, 1970, ÁRVAY Árpád, 1970.

²⁹ Fáklya 1969. szeptember 14.; DÁNIELISZ Endre, 1969.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

csángó népköltési gyűjtemény nyitotta meg: terjedelmes és részletes bevezető tanulmány, ismeretlen szövegek, pontos dallamközlések a magyar folklór legkeletibb, legarchaikusabb tartományából.³⁰ Két másik gyűjtemény ugyancsak kevésbé feltárt terület népköltészetet hozott napvilágra: KOVÁCS Ferenc az egykori Csanád megyébe eső Kisiratosét, KONSZA Samu Háromszékét.³¹ Mindketten tanítottak, mindkettőjük kötete írásba rögzített életmű. S ha lapozgatás közben arra gondolunk, hogy a szakember talán másképpen és teljesebb eredménnyel dolgozott volna, el kell hallgatnunk az ilyen formában is hatalmas, értékes anyag láttán.

Más kötetek a magyar mesegyűjtés fehér foltjait igyekeztek eltüntetni. NAGY Olga a mezőségi magyar mesekincs legavatottabb gyűjtője,³² HUNYADI András az észak-erdélyi magyar mesevilágba engedett betekintést.³³ Hasonlóan értékes anyagot közölnek a dallammal megjelent kis számban epikus, nagyobb részt lírai dalokat tartalmazó gyűjtemények is.³⁴ S az elmúlt évekre visszatekintve meg kell említenünk a romániai magyar népköltészetkiadás egyik legszebb teljesítményét, a *Jávorfá-muzsika* című balladantológiát, mely n y o l c v a n új szövegközlést tartalmaz.³⁵

Az 1969-es év a korábban szórványosan megjelenő folklórkiadványokkal szemben váratlanul bő termést hozott, amellyel külön és részletesen kell foglalkoznunk. A fiatalabb nemzedék nagyobb lélegzetű munkákkal lépett a nyilvánosság elé, és egycsapásra megszűnt a folklorisztika egyirányú mozgása. Más-más elképzelések hívták életre a köteteket, más-más szemléletű kutatók hajoltak az anyag fölé — ezért ki-ki más természetű anyaghoz vonzódott. A legtöbb meglepetést talán NAGY Olga kötete okozta.³⁶ Ő vállalkozott arra a feladatra, hogy az egyéniségkutatásban előtte járt ORTUTAY Gyula, KOVÁCS Ágnes, DÉGH Linda *Új Magyar Népköltési Gyűjteményt* nyitó, ma már klasszikusnak számító kötetei mellé letesz egy újabbat, a régiek szellemében, de új gondolatokkal. Őt mesemondó szólal meg a kötetben, ötféle emberi sors áll a hátuk mögött. Meséik hú tükörképeik. NAGY Olga most pszichológus, társadalomkutató is egyben; mesélői jellemrajzát, eltelt életüket, környezetüket feltárva biztos tudással veheti kézbe a meséket, elemzései túlnyomórészt helytállóak.

Eddig kevés olyan gyűjteményt kaptunk kézbe, amelyik ilyen meggyőzően tudta volna feltárni, hogy a mesélő emberek nagyfokú különbözősége

³⁰ *Moldvai csángó dalok és népballadák.*

³¹ KOVÁCS Ferenc, é. n.; KONSZA Samu, é. n.

³² NAGY Olga, 1968; é. n.

³³ HUNYADI András, 1956.

³⁴ *A lapádi erdő alatt; Kötöttem bokrétát; Rózsa, rózsa, piros rózsa!*

³⁵ *Jávorfá-muzsika.*

³⁶ NAGY Olga, 1969.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

milyen nagyfokú különbségeket hoz létre az alkotásban, az egyéni hozzájárulás esetenként mennyire más és más. Egyetlen kötet elolvasása során lehet személyes élményünk a hagyományos, klasszikus népmese, végigkísérhetjük bomlását, és meg is értjük, miért kellett ennek bekövetkeznie. Pedig csak a mesélő embereket figyeltük. NAGY Olga bevezető tanulmánya élvezetes olvasmány, jellemrajzainak, meseelemzéseinek azonban jobban örvendhetünk.

Ugyanebbe a sorba tartozik FARAGÓ József saját maga gyűjtötte könyve, *Kurcsi Minya havasi mesemondó*.³⁷ Ugyanazok a célok vezették őt is, mint NAGY Olgát; mindketten a „m a g y a r i s k o l á h o z” tartozásuk bizonyosságára munkálták ki könyvüket. FARAGÓ egyetlen mesemondó részletesebb vizsgálatát tartotta izgalmasabbnak, abból a meggondolásból is, hogy Kurcsi Minya nemcsak önmagát reprezentálja, hanem egy egészen különleges helyzetű mesemondó együttest is, a havasi erdőmunkásokét. Az állandó és kizárólagos férfiközösség a világtól távoli élet, a mese éltető funkciója, az erdei kéregkaliba sötétje és a többi, FARAGÓ által részletesen elemzett körülmény együttesen sajátos mese-éltető közeggé változott, amely ugyanakkor el is tompította a mesék élettel teli, eleven lüktetését. Kurcsi Minya repertoárját nagyrészt a *Grimm-mesék* teszik, amelyeket BENEDEK Elek 1904-ben megjelent *Grimm testvérek összegyűjtött meséi* című kötetéből olvasott.³⁸ Nem egészen világos előttünk, hogy FARAGÓ József miért vélekedik úgy, mintha a Grimm-mesék erdélyi terjesztése kapcsolná be az európai művelődés vérkeringésébe Minya bácsi mesemondását.³⁹ Hiszen minden más mesénk is ugyanitt jelöli ki a helyünket. Sajnálatos módon ezt a megállapítást a recenzensek is tetszőnek találták és megismételték.⁴⁰ Ez azonban csak jelentéktelen apróság. A könyv egészének újszerűségéhez nem fér kétség.

Új szempontú válogatás VÖÖ Gabriella kötete.⁴¹ A klasszikus népmese elhalásakor még javában él a monda és a tréfa. Ennek a ténynek a figyelembevételével született a könyv, amely mai gyűjtők frissen gyűjtött anyagát fogja össze, fejlődési sorrendben, a tréfás mesétől haladva a városi eredetű viccig. Aki az utóbbi időben egy kicsit is forgolódott faluhelyen, tapasztalhatta, hogy az új életritmus már nemigen tűr meg más hagyományos elbeszélő műfajt, csak azt, amelyik az időt nem foglalja el, ugyanakkor érdeklődésre, sőt felvidámodásra számot tartó, fordulatos vagy csat-

³⁷ FARAGÓ József, 1969.

³⁸ FARAGÓ 1969, 25.

³⁹ FARAGÓ 1969, 22—23.

⁴⁰ FARKAS Árpád, 1970. SZABÓ T. Attila, 1969/b.

⁴¹ *Többet ésszel, mint erővel*

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

tanós ötleteivel magához vonzza a hallgatóságot. Ugyanakkor ez a műfaj a hajdani kivételes tehetségű, alkotói tudattal rendelkező mesemondó helyett megelégszik egy átlagosan jóbeszédű, egészséges humorú egyénnel, amilyen egy-egy közösségben jócskán akad. Ebből pedig a mű esztétikai elsekélyesedése következhet. Értékét azonban realizmusa, étellel teli vidámsága adja és művészi rangra emelheti. VÖÖ Gabriella kötete a magyar kutatás ilyen irányú hiányosságait hatékonyan csökkenti.

A klasszikus népköltési gyűjtemények hangulatát idézi OLOSZ Katalin és ALMÁSI István könyve.⁴² Egyetlen falu teljes népköltési anyagát gyűjtötték kötetbe. Reális helyzetképet kapunk egy kalotaszegi falu népköltészetének jelenlegi állapotáról. Azaz talán mégsem mert, például mondákkal, tréfákkal nem találkozunk, holott ezek megléte egészen biztosra vehető. (A mondapublikációk hiányát egyébként az összes erdélyi népköltési gyűjtemény esetében fájjaljuk — egyedül Vöő Gabriella gyűjteményében található néhány eredetmonda, de a jóval nagyobb számban élő hiedelemmondák publikálását is szívesen vennék mind a szakmabeliek, mind az olvasók.) A mű értékét növeli, hogy ez az első kalotaszegi népköltési gyűjtemény, noha a kalotaszegi falvak gazdag folklórjáról már korábbi kötetek is hírt adtak. Gazdag balladaanyag, szakszerűen csoportosított dallamok és dalszövegek a gyűjtemény fő erősségei. OLOSZ Katalin és ALMÁSI István az alapos terepmunka mellett tiszteletre méltó, gondos filológiai munkát is végzett.

A romániai magyar folklórkutatásokban a szövegpublikáció másik formája a korábbi gyűjtemények újra kiadása. Régen kialakult gyakorlat, hogy ezt a munkát FARAGÓ József végzi, egyre nagyobb rutinnal, hozzáértéssel. Válogat, szerkeszt, elő- vagy utószót ír; ez utóbbiak önálló tanulmányként is megállják a helyüket. Közös vonásuk, hogy mindegyik külön-külön igyekszik a népmeséről, mesemondásról, mesegyűjtésről általában elmondani valamit, hogy ezzel az átlagolvasót mindezek értőjévé tegye. Erről azonban később bővebben lesz szó, de utalni kell rá, mint arra is, hogy a romániai magyar folklór kiadványok sokkal szélesebb olvasóközönség elé jutnak el, mint a mi Akadémiai Kiadónk bármelyik filológiai gondtal előállított népköltési gyűjteménye. S van egy nagyobb, felelősségteljesebb funkciójuk is az egymás mellett élő népek egymásról és önmagukról alkotott képének kiteljesítését is szolgálják. FARAGÓ József ennek erősen tudatában van, hiszen ő érezte fontosnak egy olyan mesegyűjtemény létrehozását, amely a Románia területén élő valamennyi nép meséjét egy kötetben szólaltatja meg, nagyjából szem előtt tartva a népesség arányait.⁴³

⁴²OLOSZ Katalin—ALMÁSI István, 1969.

⁴³*Aranyhajú testvérek*

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

A kötet első közléseket is tartalmaz, és a legtöbb mesét itt olvashatjuk először magyar fordításban. A bevezető tanulmány eligazít a mesék képviselő népek folklórjai kölcsönhatásáról szóló adatok tengerében. Három évvel később újabb kötettel jelentkezett FARAGÓ József, BENEDEK Elek székely, magyar és idegen nyelvből fordított meséit és mondáit válogatta kötetbe.⁴⁴ Tudománytörténeti szempontból értékes a bevezető tanulmány is, de talán ennél nagyobb érdem BENEDEK Elek népmese gyűjtő tevékenységének reprezentálása, amire elsőként ORTUTAY Gyula hívta fel a figyelmet.⁴⁵ BENEDEK Elek saját gyűjtésű meséinek száma 170 körül van, így a székely mese-gyűjtés KRIZA János után közvetlenül következő klasszikusának tekinthetjük.⁴⁶

Az elmúlt év termése a SZABÓ T. Attila válogatásában és bevezetőjével megjelent *Haja, haja virágom* című virágének-gyűjtemény.⁴⁷ GY. SZABÓ Béla fametszetei az utóbbi évek romániai könyvkiadásnak egyik legszebb darabjává tették. A kötet anyagát SZABÓ T. Attila a dalokban kifejeződő alap gondolat szerint rendezte, egymás mellé téve a XVII. századi kéziratos énekeskönyvben fennmaradt alkotást és a folklór szerelmi dalt. Talán nem túlzás azt mondanunk, hogy máig ez a legszebb ilyenfajta gyűjteményünk. Kár, hogy a kiadó mostohán bánt a szerző jegyzeteivel és így azok — enyhén szólva — megcsönkített formában kerültek a „Függelék”-be.

Áttekintve a fenti köteteket, még el kell mondanunk, hogy közös jellemzőjük az irodalmi szemlélet, a folklorisztikai mellett a szépirodalmi élményt is kívánnak nyújtani az olvasónak. A könyvek gondozói tudatosan törekednek erre, ugyanakkor szemmel láthatóan az Irodalmi Könyvkiadó is megköveteli a munkák ilyen alakulását. Ennek a következménye, hogy a fonetikus szövegközléstől minden esetben el kell tekinteni, a jegyzeteket kisebb-nagyobb mértékben szűkre kell szabni, a kíséző tanulmányban — ismétlések árán is — sok alapvető ismeretet kell közölni és így tovább. Ily módon a kettős cél: irodalmi és tudományos, együttes megvalósításával amennyit nyer az irodalmi népszerűsítés, annyit veszít olykor a tudományosság. A kérdés egyik oldalát tartva szem előtt, megfontolandó, hogy nem lenne-e érdemes nálunk is hasonló módon publikálni népköltési együtteseket? A korábban történt vállalkozások kiemelkedő sikere biztatónak látszik.⁴⁸

A bukaresti Ifjúsági Könyvkiadó által az utóbbi néhány évben kibocsátott népmese gyűjtemények nagyjából egységes képet mutatnak. Ez nem

⁴⁴BENEDEK Elek, 1967.

⁴⁵ORTUTAY Gyula, 1960, 250.

⁴⁶BENEDEK Elek, 1967, 12—13.

⁴⁷*Haja, haja virágom*

⁴⁸ORTUTAY Gyula, 1955, ORTUTAY Gyula—DÉGH Linda—KOVÁCS Ágnes, 1960, ORTUTAY Gyula—KRIZA Ildikó, 1969.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971. véletlen, hiszen majd mindegyik kötet FARAGÓ József gondozásában látott napvilágot.⁴⁹

Aligha kell részletesen foglalkoznunk azzal az alapvető követelménnyel, hogy az ifjúság, pontosabban a mesét olvasó gyermekek igényeit értékes művekkel kell kielégíteni. Komoly feladat ez és nem utolsósorban a mesékkal hivatásszerűen foglalkozó folkloristákra hárul. Romániában — úgy tetszik — sokkal inkább felismerték ezt, mint nálunk, hiszen mi aligha tudnánk a tavaly megjelent népmeseegyűjteményekkel egyenrangú és azok anyagát mennyiségileg megközelítő köteteket felmutatni. Mindez FARAGÓ József szerkesztői gyakorlatának, igen alapos anyagismeretének és ama kitűnő érzékének tudható be, hogy a lehető legjobb szempontok szerint képes összeválogatni egy-egy kötetre való anyagot és okos szavú, élvezetes stílusú magyarázattal ellátva teszi le az olvasó asztalára.

A fenti műveket azonban folklorisztikai szempontból vesszük, vizsgálat alá, pedagógiai értékeikre csak utaltunk. A két korábbi kötettel, *Az okos fiúcskával* és a *Táltosasszony*-nyal nem foglalkozunk részletesen,⁵⁰ hiszen ezek részben korábbi munkák újrakiadásai az ifjúság számára.⁵¹ BENEDEK Elek a *Táltosasszony* című könyvéből FARAGÓ József az ifjúsági kiadásban elhagyta az előszót, a meséknek csupán nemzeti hovatarozását jelölte meg. Ezt indokoltnak tekinthetjük, de külön elismerés illeti, amiért a másik kötetben filológiailag teljesen kielégítően közölte az egyes mesék forráshelyét. A két különböző eljárásnak az az oka, hogy az *Okos fiúcska* nem változatlan kiadása az *Aranyhajú testvéreknek*, hanem egy újabb válogatás az előző kötet előmunkálatai során egybegyűlt anyagból.

Ezzel már félig-meddig el is érkeztünk ahhoz a fordulóponthoz, hogy az ifjúságnak szánt kiadványokat a szakemberek kezébe is kívánczó gyűjteményekként is kezeljük. Hiszen az *Okos fiúcska* meséi a forráshelyek pontos megjelölésével használhatóvá válnak tudományos célokra is, és mivel a 61 meséből 12 első közlés, ez nem megvetendő eredmény.

A múlt évben megjelent munkákról is hasonló jó véleménnyel lehetünk.

FARAGÓ Józsefnek sikerült eltalálnia a szövegközlésnek azt a köztes módját, amely gyerekek számára is könnyen olvashatóvá teszi a szöveget, ugyanakkor alaki hűsége miatt a nyelvjárási sajátosságokat is részben megőrzi. Ennek legszebb példája Ősz János meséinek kiadása. Ősz János „Krizsa János és Benedek Elek után a székely népmeseegyűjtés harmadik

⁴⁹ KRIZA János, 1957, *A szegény ember vására*. Ősz János 1969, ARANY László, 1969, BENEDEK Elek, 1969, POP Reteganul, Ion, 1969, *Az okos fiúcska*; KONSZA Samu, 1969.

⁵⁰ *Az okos fiúcska*; BENEDEK Elek, 1968.

⁵¹ *Aranyhajú testvérek*; BENEDEK Elek, 1967.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

klasszikusa” — írja FARAGÓ József a kötethez készített tanulmányában.⁵² Ennek a ténynek meglehetősen kevesen vannak tudatában, hiszen Ősz Jánosnak még a nevét is alig ismeri a mai olvasó, a folklorista pedig, ha az általa gyűjtött mesékhez kíván nyúlni, csak nagy ügyel-bajjal teheti, mert ezek jó része kéziratban van, vagy név nélkül lappang népszerű kiadványokban, de ahhoz a néhány kötetecskéhez is nehéz hozzájutni, amelyek a szerző életében jelentek meg. Az 1941-ben kiadott posztumusz *Csudatáska* is kikopott már a meseolvasók kezéből.⁵³ Most azonban FARAGÓ József munkája nyomán kitűnő válogatást vehetünk kézbe, amely felöleli Ősz János egész munkásságát. FARAGÓ filológiai gondosságára jellemző, hogy közli az olvasóval, miben és miért tért el az eredeti szövegtől (egy-két nyelvjárási alakot átírt, illetve bizonyos népnyelvi formulákat elhagyott), így tehát a kutató megtudhatja, hogy mennyiben számíthat a mesék hitelességére, egyáltalán megtudja, hogy mit tart a kezében. A meséket kísérő tanulmány megismerteti az érdeklődő olvasóval Ősz János életét, munkásságát, szülőföldjét, a Küküllő-mentét és betekintést nyújt a népmese gyűjtés történeti és módszertani kérdéseibe. Jól megírt tudománytörténeti és tudomány-népszerűsítő munka.

Mindenben hasonlít hozzá a *Fehérlófia*, Arany László népmese gyűjteményéből, amelyet FARAGÓ József válogatott és írt hozzá utószót.⁵⁴ Természetesen ez a kötet kevesebb meglepetést tartogat a folklorisztika számára, mint az előző. A kísérő tanulmány sem annyira tanulmány, mint inkább a kis olvasók számára készült hangulatos, remekbe szabott írás. Arany Jánosék családi meseszeretetről, kortársakról, az ARANY-mesék életéről.

Még egy kiemelkedően jó ifjúsági magyar mesegyűjteményt kell említenünk. Ez BENEDEK Elek *Csodalámpája*, amelyet szintén FARAGÓ József válogatott és szerkesztett.⁵⁵

Itt térnénk vissza FARAGÓ József jó szerkesztői érzékéről mondottakra, hiszen ez a kötet is egyik bizonyítéka. Jó arányérzetre vall, hogy a korábbi, BENEDEK Elek mesefordításokat közlő kötetek esetleges válogatásával szemben átgondoltan olyan szerkesztői elv mellett döntött, amely szerint minden olyan nép meséjéből bemutat egyet, amelyik nép meséi közül BENEDEK Elek fordított valamennyit. Ily módon 37 nép 37 meséje került a kötetbe.⁵⁶

⁵² Ősz János, 1969, 153.

⁵³ Ősz János, 1941.

⁵⁴ ARANY László, 1969.

⁵⁵ BENEDEK Elek, 1969.

⁵⁶ BENEDEK Elek, 1967, 19—22. *Benedek Elek és a nagyvilág népeinek meséi* címmel rövid tanulmány zárja a mesék sorát, a *Táltosasszony* bevezetőjéből készült kivonat.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

Tudományos szempontból kevés mondanivalónk van KONSZA Samu könyvéről.⁵⁷ Tudjuk, hogy anyagának tekintélyes részét tanítványai gyűjtötték. Ez érezhető is a szűkszavú lejegyzésén, a szövegek tömörek, csak a lényeges cselekménymozzanatokra térnek ki. Valószínűleg annak tudható be, hogy a diákok technikai eszközök híján kézzel jegyezték le a meséket de lévén gyakorlatlanok a mesegyűjtésben, nem tudták követni a mesemondók színes, változatos előadásmódját. KONSZA Samu az egyes mesék gyűjtési helyét sem közli. Mindez nem is kívánható, ha az Ifjúsági Kiadó gondozza a könyvet, és nincs más célja, minthogy a legkisebb olvasóknak, rövid és a figyelmet nem túlságosan megterhelő népmeséket nyújtson. Hasonló jellegű a SIPOS Bella hétfalusi csángó népmesefeldolgozásait tartalmazó kötet. Sajnos kísérő magyarázat hiányában nem tudhatjuk, hogy új szövegek közléséről van-e szó, és mennyit alakított az eredeti meséken az író.⁵⁸

Nem magyar meséket tartalmaz, mégis még kell említenünk a FARAGÓ József válogatásában és utószavával megjelent románból fordított gyűjteményt, Ion POP RETEGANUL *A virágok apja* című munkáját.⁵⁹ A többi FARAGÓ-kötethez hasonlóan ez is forrás értékű — egy kivétellel —, valamennyi meséje először kerül magyar nyelven olvasókhöz és pontosan meg tudjuk azt is, hogy honnan, milyen kötetekből fordították őket. A RETEGANUL-mesék méltó párjai a kortárs ARANY László -meséknek.

Visszatekintve az itt szóba került ifjúsági kiadványokra, az a vélemény alakulhat ki bennünk, amit már részben elmondtunk az irodalmi-folklorisztikai kötetekkel kapcsolatban. Éspedig az, hogy ezek a könyvek egytől egyig kettős céllal készültek: amellet, hogy esztétikailag igényes, történetileg hiteles, gyermekek számára elfogadható gyűjtemények, egyben pótolják a tudományos publikációk hézagjait, szöveggyűjteményt csúsztatnak a romániai és a magyarországi kutatók kezébe. FARAGÓ nagyjából azonos elvekre épülő utószavai is ezt a kettős célt szolgálják. Ebből adódnak ismétlései is; ARANY János szavait például a jó gyűjtőről szívesen elmondhatja többször is. Ez korántsem okoz gondot senkinek. Ellenkezőleg, éppen azzal, hogy kétféle igénnyel készülnek, a könyvek, csak gazdagabbak lesznek. Nagy jelentősége van az iskolás gyermekek hazaszeretetének fejlesztésében, kortörténeti, irodalmi ismereteinek bővítésében, ha bepillantást nyújtanak neki az irodalomórakon szóba nem kerülő népköltészeti kutatásokba. De nem lehet elengedni azt a követelményt sem, hogy a tudományos

⁵⁷ KONSZA Samu, 1969.

⁵⁸ SIPOS Bella, 1969.

⁵⁹ POP RETEGANUL, Ion, 1969.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

eredmények népszerűsítésének a tudományos publikációk mellett kell haladnia, az egyik nem pótolhatja a másikat. Romániában egy Akadémiai Kiadó, nálunk pedig az Akadémiai Kiadó által megjelentetett művek mellett, az ottaniakhoz hasonló szintű népszerűsítő munkák gyakoribb kiadásai oldanák meg a problémát.

*

Alig szükséges hangsúlyozni, hogy Kelet-Európában milyen jelentős szerepe volt a népi kultúrának a nemzeti önismeret kibontakozásában. Fontossága ma is tart népenként és országonként más-más hangsúllyal. E sokféle néptől lakott, ellentmondásokkal terhelt világban sajátos helyzetük van a nemzeti kisebbségeknek. Kultúrájuk része az anyanemzet kultúrájának. A nyelv és a közös hagyomány életfogytig tartó kapcsok, akkor is erősek, ha a jelenben határon innen és túl maradtak, ritkán érintkezhetnek. Mióta a nemzeti kisebbség fogalma megtalálható a politikai szótárakban, a néphagyomány ápolását egyik legfontosabb tennivalójának tudja a nemzetiségi művelődés. Szükségtelen példákat sorolnunk — a múlt század első felében alakult szláv maticáktól napjaink magyarországi nemzetiségeiig hasonló a problémák és a célkitűzések, és hasonló a helyzet a romániai magyarságnál is.

Ezeket a köteteket, amelyekről tanulmányunkban szóltunk, a régibb és az 1969-es kiadásokat egyaránt, nagy érdeklődés kísérte. A korábban megjelentek egy része már könyvészeti ritkaság. Legtöbbje nagyon alacsony példányszámban hagyta el a nyomdát (300—600, a románból fordított kötetek példányszáma három-négyszerese volt ennek), és már az árusítás megkezdésének percében elfogyott. Az újabbak már nagyobb példányszámban láttak napvilágot, de szintén rekordidő alatt eltűntek a könyvesboltok polcairól. Az olvasóközönség várja megjelenésüket és igényt tart rájuk. A sajtóban neves írók, költők, tudósok méltatják értékeiket.⁶⁰

A népköltészet, a népművészet a szó nemes értelmében közügy. Amikor alkalom nyílt társadalmi népköltési gyűjtés meghirdetésére, a lapok készséggel adtak helyet a felhívásoknak, a buzdítást szolgáló mutatóanyagok közléseknek. A pályázatok résztvevőinek nagy száma, anyaguk értéke mutatja, hogy érdemes volt. Népdalgyűjtő pályázat volt 1957—58-ban,⁶¹

---

⁶⁰SZEMLÉR Ferenc, 1969, FARKAS Árpád, 1970, KIRÁLY László, 1970, SZABÓ T., Attila 1969, LÖRINCZI László, 1970 stb. Örvendetes, hogy bár kis példányszámban, de az újabb kötetekből a magyarországi könyvkereskedelem is átvész és a napi sajtóban is visszahangjuk van (HORPÁCSI Sándor, 1969, RUFFY Péter, 1969).

⁶¹*Népdalgyűjtési pályázat*. Művelődés 1957/10.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971. hosszabb szünet után 1967-ben kiszámoló,⁶² majd gyermek-mesepályázatot⁶³ hirdetett a kolozsvári Folklór Osztály. 1969-ben fontosabb feladatot kaptak a vállalkozó társadalmi gyűjtők. Ezúttal egy ballada, a *Halálra táncoltatott leány* új változatának lejegyzését kérte tőlük FARAGÓ József. Az eredmény néhány hét alatt 51 ballada — 40 keresett és 11 más ballada — volt.⁶⁴

1969—70-ben a *Jóbarát*, az úttörők lapja *Varrj ruhát Zsuzsi babának* címmel népviselet-varróversenyt hirdetett, amelynek eredménye 250, köztük nem egy szakemberek által sem ismert viseletű baba beérkezése volt.⁶⁵

A társadalmi gyűjtésnek szép hagyományai vannak a magyar néprajztudomány történetében. ERDÉLYI János, KRIZA János, majd Nagyszalontán SZENDREY Zsigmond és még sokan mások így gyűjtötték anyaguk egy részét. Háromszékben KONSZA Samu, Kisiratoson KOVÁCS Ferenc diákjaik segítségével jutott értékes gyűjtemény birtokába. A gyűjtés még mindig elsőrendű feladata a folkloristának, s örvendetes, ha a társadalom segítségére számíthat. Az óhatatlan fölbukkanó selejtes darabokat a szaktudás archiválás előtt könnyedén kiszűri.

Néprajzkutató középiskolás diákok ma is járnak a falvakban. Erről tanúskodik két frissen megjelent, szépen illusztrált dalosfüzet. Az egyik anyagát a marosvásárhelyi Pedagógiai Líceum III/F és IV/D osztályosai Marosmagyarón, a másikat a marosvásárhelyi Művészeti Líceum XI/B osztályának tanulói Nyárádköszvényesen gyűjtötték össze. Mindkettőt BANDI Dezső szerkesztette, és mindkettő a Népi Alkotások Maros Megyei Házának kiadásában látott napvilágot a gyűjtés után alig 2—3 hónappal.⁶⁶ Marosvásárhelyt élő BANDI Dezső a népi kultúra ápolásának fáradhatatlan harcosa. Tucatnyi cikket írt arról, miként lehet gondozni, továbbfejleszteni a népi iparművészetet, s elképzeléseit gyakorlatban személyes segítséggel, tanácsadással is igyekszik megvalósítani.

Romániában minden megyeszékhelyen működik Népi Alkotások Háza, ez a nálunk ismeretlen intézmény, amelynek többek közt a közművelődés irányítása, s külön feladatként a népi kultúra ápolása is a tiszte. Román néprajzi kiadványokat eddig is tucatszámra jelentettek meg ezek a kulturális központok. Újabban van már példa magyar vonatkozású kiadási tevékenységükre is. Reméljük, a jövőben még többről adhatunk számot.⁶⁷

⁶² *Egyedem-begyedem pályázat*. Napsugár 1967/9.

⁶³ Népmesegyűjtési pályázat. Pionír 1967. május 20.

⁶⁴ FARAGÓ József, 1970.

⁶⁵ A Művelődés 1970. júniusi száma nyújt fényképes ízelítőt a pályázat eredményéről.

⁶⁶ *Tiszta búzából; A falu nótája*; BANDI Dezső, 1970.

⁶⁷ Ua. KOVÁCS Dénes, 1969; *245 Melodii de joc — Népi táncdallam — Tanzmelodien*

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

A romániai magyar néprajzi kutatás megérdemli a fokozott figyelmet. A magyar népi kultúra teljes ismeretéhez járul hozzá fontos munkálkodással. Törekvései és eredményei az egyetemes magyar művelődés szerves része.⁶⁸

---

⁶⁸ Az egyetemesség fogalmát nem zavarhatják a rosszul értelmezett „romániaiság” megfogalmazásai, melyek a romániai magyar népballadákat (1918 előtt és után a mai Románia területén gyűjtött balladákat egyaránt) valamiféle külön tartamánynak, a magyar népköltészetben belül önálló egységnek tartják (FARAGÓ József, 1969c). Dolgozatunk adatgyűjtését eredetileg 1970. február 28-án zártuk le. Később, ugyanezen év októberében kisebb kiegészítésekre alkalmunk nyílt. E helyen is köszönetet mondunk KOVÁCS Ágnes, MARTIN György és CSORBA Csaba baráti segítségéért, akik tanácsaikkal hozzájárultak e dolgozat megszületéséhez.

UNGARISCHE ETHNOGRAPHISCHE FORSCHUNGEN IN RUMÄNIEN

In der Geschichte der Sammlung ungarischer Volksdichtung nahm Siebenbürgen einen ungemein bedeutenden Platz ein. Vor mehr als hundert Jahren hat man hier die schönsten und archaischsten Volksballaden gesammelt, denen Jahr für Jahr neue folgten, und seitdem erwartet man sowohl von belletristischer als auch von wissenschaftlicher Seite von hier das Auftauchen von neuen Balladentexten. Nach einer längeren Pause sind nach 1969 etwa ein Dutzend ungarischer ethnographischer Werke in Rumänien erschienen. Die verhältnismässig grosse Zahl der Neuerscheinungen regte die Verfasser an, die ungarische ethnographische Literatur der letzten 20 bis 25 Jahre in Rumänien mit besonderer Hinsicht auf das Jahr 1969 zusammenfassend zu besprechen.

In Rumänien leben heute etwa zwei Millionen Ungarn, die verschiedene Institutionen für die Pflege ihrer Kultur in der Muttersprache haben. Zwischen 1945 und 1959 wirkte eine ungarische Universität in Cluj, in deren Rahmen zwischen 1945 und 1949 auch ein Lehrstuhl für Ethnographie tätig war. Die heute in Rumänien lebenden ungarischen Ethnographen haben ihre Fachbildung zum Teil hier, zum Teil am Lehrstuhl für ungarische Sprache und Litteratur derselben Universität oder früher in Ungarn erworben. Es gibt aber unter ihnen auch Amateure (Arbeiter, Bauern und Intellektuellen, hauptsächlich Dorflehrer), die wissenschaftlich wertvolle Sammeltätigkeit durchführen. Die Fachleute arbeiten in Cluj im Institut für Folklore, in diesem Organ der Rumänischen Akademie und in den verschiedenen städtischen Museen. In Ermangelung einer wissenschaftlichen Zeitschrift veröffentlichen sie ihre Studien und Aufsätze in belletristischen Zeitschriften und in Wochenblättern. Die Veröffentlichung selbständiger Werke besorgt seit Jahren der Bukarester Verlag für Literatur, neuerdings aber der für die Literatur der Nationalitäten ins Leben gerufene Verlag »Kriterion«. Die Erforschung der materiellen Kultur befindet sich — wegen Mangel an Fachleuten und wegen nachteiligerer Forschungsmöglichkeiten — in einer viel ungünstigeren Lage als die Folklore, obwohl die materielle Kultur der ungarischen Dörfer in Rumänien mit ihrem alttümlichen Gepräge den Fachleuten vielseitige Forschungsbereiche bietet. Bisher hat man zumeist Beiträge aus dem Bereich der Volkskunst, Volkstracht, Jahrmärkte und des Volksgewerbes publiziert. In Bezug auf die Fragen der sozialen Kultur wird gegenwärtig keine Forschung betrieben.

In den letzten zwei Jahrzehnten wurden die meisten Ergebnisse zweifellos in der Folkloristik erzielt, reiche Textpublikationen und analysierende Studien sind erschienen. Was die untersuchten Themenkreise betrifft, nahm an diesen die Forschung nicht mit gleicher Intensität Anteil. An erster Stelle steht die Textfolklore, ihr folgen Volksmusik und Volkstanz. Die Glaubensvorstellungen, die Bräuche und die Religion des Volkes blieben unerforscht. Die Arbeit der Folkloristen erstreckt sich auf drei wichtige Gebiete: 1. auf schaffenspsychologische Untersuchungen; 2. auf Veröffentlichung klassischer und neuer Texte; 3. auf die Untersuchung der rumänisch—ungarischen Wechselbeziehungen. Die ungarische Volksdichtung ist noch in einzelnen Gebieten Rumäniens lebendig, so z. B. bei den moldauischen Ungarn; in anderen Gegenden stribt sie allmählich ab. Deshalb war es für die Forscher möglich die Entstehung einzelner neuer Texte bzw. den Niedergang der alttümlichen Folklore beobachten.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

Ausserdem befassen sie sich mit Fragen, wie z. B. welche Weise sich ein im Buch gelesenes Märchen wieder zu mündlichen Überlieferung gestaltet; welchen Einfluss die Persönlichkeit, das Leben und die Umwelt des Erzählers auf die Märchen ausübt; wie sich das Leben des Märchens abspielt, welche Rolle dieses in kleineren Gemeinschaften (z. B. bei Holzfällern auf den Schneebergen den Karpaten) erfüllt usw. Die Forschungen der rumänisch—ungarischen ethnographischen Wechselbeziehungen blicken auf eine mehr als hundertjährige Vergangenheit zurück und sind an heftigen Diskussionen reich. In den Arbeiten der ungarischen Folkloristen in Rumänien entfaltete sich in den letzten Jahren ein einseitiges Bild: sie sind der Meinung, dass in der Mehrheit der Fälle der rumänische Teil der Übergeber und der ungarische der Übernehmer ist. Die einzelnen Studien begründen ihre diesbezüglichen Feststellungen im allgemeinen mit peripheren oder sporadischen Erscheinungen der Volkskultur. Dabei zeugen die von Grund auf abweichende Ethnogenesis, Religion und jahrhundertalte rechtlich-politische Sonderstellung der beiden Völker eher dafür, dass der grösste Teil der gemeinsamen kulturellen Erscheinungen eine allgemeine ost-europäische Tradition bildet. Dies zu untersuchen jedoch fand sich bisher kein Fachmann. In den laufenden Publikationen der neu gesammelten Volksdichtung erhält das Märchen, die Ballade und das lyrische Lied den grössten Raum, die Volksmusik und der Tanz kommt weniger in Betracht, und Sagen, Legenden und kleinere epische Kunstgattungen tauchen nur selten in den Werken auf. Für Kinder und für gebildete Leserschaft gibt man laufend die alte klassische Volksdichtung heraus. Vorbildlich wird die Übersetzung und Veröffentlichung der rumänischen Volksdichtung in ungarischer Sprache gepflegt. Die ungarischen Volksdichtungstexte in Rumänien sind für die Fachwissenschaft gut verwendbar, doch sind sie philologisch nicht immer tadellos, im allgemeinen werden vom Dialektcharakter entblösste und teilweise umgeschriebene Texte herausgebracht. Die Erklärung hierfür liegt vor allem in dem Umstand, dass es bisher kein wissenschaftlicher Verlag für die Nationalitäten existierte und die Verlagsanstalten an die Autoren andere, nicht ausgesprochen wissenschaftliche Anforderungen stellten.

Die Ethnographie als eine Wissenschaft der Selbsterkenntnis hat eine bedeutende bewusstseinsformierende Rolle unter den Ungarn in Rumänien. Die Volksdichtungssammlungen werden in den Buchhandlungen sofort vergriffen. Die Menschen — ungeachtet der gesellschaftlichen Stellung und des Lebensalters — nehmen allgemein gern an den von der Zeitungen verkündeten erfolgreiche Wettbewerbe zum Sammeln von Volksballaden, Märchen, Spielen, Abzählversen durchgeführt.

Der Aufsatz erstreckt sich weder auf die sich mit rumänischem Thema befassenden, in Ungarn publizierten Studien ungarischer Forscher von Rumänien oder von Ungarn, noch auf ihre in rumänischer Sprache erschienenen Werke.

IRODALOM

- ALMÁSI István
 1960 *A Kádár Kata-ballada kalotaszegi változata*. NyIrK.
 1963 *Magyargyerőmonostori adatok a töröknek eladott leány balladájáról*. NyIrK.
 1966 *Román refrének a moldvai csángó népdalokban*. NyIrK.
- ALUTA, I.
 1969 *A Sepsiszentgyörgyi Múzeum (Muzeul Sf. Gheorghe) évkönyve*. Sf. Gheorghe — Sepsiszentgyörgy.
- ANTAL Árpád
 1962 *Balog Józsi balladája keletkezésének és változásainak kérdéséhez*. NyIrK.
- ANTAL Árpád—FARAGÓ József—SZABÓ T. Attila
 1965 *Kriza János*. Bukarest.
- ARANY László
 1969 *Fehérlófia*. Válogatta és az utószót írta FARAGÓ József. Bukarest (2. kiadás).
- Aranyhajú testvérek*
 1964 *Aranyhajú testvérek. Romániai népmesék*. Válogatta, szerkesztette, a bevezetést és a jegyzeteket írta FARAGÓ József. Bukarest.
- A báránka*
 1963 *A báránka Román, népballada*. Szerkesztette, válogatta és az utószót írta FARAGÓ József. Bukarest.
- ÁRVAY Árpád
 1970 *Szilágysági lakodalom*. Művelődés, június.
- BANDI Dezső
 1970 *Kísérlés*. Művelődés, szeptember.
- BENEDEK Elek
 1967 *A táltosasszony. Népmesék és mondák*. Válogatta és az előszót írta FARAGÓ József. Bukarest.
- 1968 *A táltosasszony. Népmesék és mondák*. Válogatta és szerkesztette FARAGÓ József. Bukarest (ifjúsági kiadás).
- 1969 *A csodalámpa*. Válogatta, szerkesztette és az utószót írta FARAGÓ József. Bukarest.
- BÖZÖDI György
 1958 *Az eszös gyermek. Bágyi János meséi* (2. bővített kiadás). Bukarest.
- DÁNIELISZ Endre
 1969 *Köröstárkány dalaiból*. Falvak Dolgozó Népe. szept. 24.
- Diófának három ága*
 1956 *Diófának három ága. Székely népballadák*. Szerkesztette, válogatta és bevezette FARAGÓ József. Bukarest.
- DOMOKOS István
 1969 *Kalotaszegi leánytánc*. Művelődés IV.
 1964 *Felcsíki táncok*. Marosvásárhely.
- DRÁGOI, Sabin
 1955 *A bukaresti Folklor Intézet*. Ethn. 66.
- Emlékkönyv*
 1957 *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Bukarest—Kolozsvár.
- ERÖSS János
 1969 *A bélafalvi olajütő*. Aluta I.
- A falu nótája*
 1970 *A falu nótája. Marosmagyarói népdalok*. A marosvásárhelyi Pedagógiai Líceum III. F. és IV. D. osztályainak marosmagyarói gyűjtéséből összeállította BANDI Dezső. Népi Alkotások Maros Megyei Háza, Marosvásárhely.

- Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
- FARAGÓ József
 1946 *A tánc a mezősegi Pusztakamara*son. Kolozsvár.
 1958 *Farkas István balladája*. NyIrK.
 1960a *Creanga egyik meséje a moldvai csángó népköltészetben* NyIrK.
 1960b *Egy moldvai csángó Ludas Matyi mese*. NyIrK.
 1961 *Regölés Homoródremetén*. NyIrK.
 1963a *Györgyike és Ilona balladája*. NyIrK.
 1963b *A juhait kereső pásztor a magyar folklórban*. Igaz Szó, I.
 1966 *Magyar népballadagyűjtés Romániában*. Ethn. 77.
 1967 *Lőrincz Elek árkosi népmese-gyűjtése*. NyIrK.
 1968 *Futásfálvi mese az erdők anyjáról*. NyIrK.
 1969a *Kurcsi Minya havasi mesemondó*. Bukarest.
 1969b „*A leány átka*” lozsádi népballadája. NyIrK.
 1969c *Népballadánk itthon és Európában*. Korunk 11.
 1970 *A halálra táncoltatott leány balladája nyomán*. Igazság, február 7.
- FARKAS Árpád
 1970 *Vadrózsafa felénk hajló ága*. Utunk, január 9.
- FÉJA Géza
 1970 *A folklór nevében*. Kortárs V.
- FERENCZI Imre
 1970 *A romániai magyar népköltészet kutatása. A romániai magyar prózai hagyományok. 1969. évi kiadványai*. Tiszatáj, IX.
- FÖLDES László
 1962 *Dunare Nicolae román néprajzkutató előadása*. Ethn. 73.
- GAZDA Klára
 1969 *Figurális kályhacsempék a Sepsiszentgyörgyi Múzeum gyűjteményében*. Aluta I.
- GÖRBE István
 1970 *Veresvizi mondaalbum*. Művelődés, május.
- Haja, haja, virágom*
 1969 *Haja, haja, virágom*. Válogatta és bevezette: SZABÓ T. Attila Bukarest.
- Hej, zöld levél*
 1965 *Hej, zöld levél. Román népdalok*. Válogatta DODU BÁLAN, Ioan. Szerkesztette és bevezette FARAGÓ József. Bukarest.
- HORPÁCSI SÁNDOR
 1969 *Bartók nyomdokain*. Népszabadság, december 30.
- HORVÁTH Margit—LŐRINCZ Lajos
 1966 *Táncok*. Marosvásárhely.
- HUNYADI András
 1956 *Erővel is, ésszel is. Zselyki és decsei népmesék*. Bukarest.
- IMETS Dénes
 1969 *A csiki medence népköltészetéből. Népballadák*. Művelődés, október.
- JAGAMAS János
 1956 *Adatok a romániai magyar népzene dialektuskérdéséhez*. Studia memoriae Bélae Bartók sacra. Bp.
- Jávorfamuzsika*
 1965 *Jávorfamuzsika. Népballadák*. Válogatta, szerkesztette és bevezetőt írta FARAGÓ József. Bukarest.
- KALLÓS Zoltán
 1968 *Hejgetés Moldvában*. Művelődés, december.
 1969 *A keservekről*. Művelődés, március, április, június.
 1970a *Kalotaszegi népballadák*. Művelődés, február.
 1970b *Moldvai párosító dalok*. Művelődés, május.
- Kihajtott a bükk levele*
 1961 *Kihajtott a bükk levele*. Szerkesztette ANDRÁS János és DOMOKOS János. A bevezetőt írta ORTUTAY Gyula. Bp.
- KIRÁLY László
 1970 „*Hajnal vitorláján aranszínű szárnyán*” Utunk, január 30. (a „*Haja, haja virágom*” c. kötetről)
- A Kolozsvári*
 1956 *A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem 1945—1955*. Bukarest.
- KONSZA Samu gyűjteménye
 é. n. *Háromszéki magyar népköltészet*. Szerkesztette és bevezette FARAGÓ József. Marosvásárhely.
 1969 *A szegény ember kincse. Háromszéki magyar népmesék*. Bukarest.
- KOVÁCS Ágnes
 1960 *Beszámoló romániai tanulmányutamról*. Ethn. LXXI.
- KOVÁCS Dénes
 1969 *Gyimesi csángó írott tojások*. Casa Creatiei Populare Judetul Harghita. Hargita Megyei Népi Alkotások Háza.
- KOVÁCS Ferenc gyűjtése
 é. n. *Iratosi keretek alatt. Kisiratosi népköltészet*. Szerkesztette és a

- Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
 bevezetőt írta FARAGÓ József. sítatis Babes-Bolyai. Series Philologica. 2.
 Bukarest.
- Kós Károly (ifj. dr.)
 1957 *Orbán Balázs, a néprajzkutató*. Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára.
 1968a *Mihez kezdjünk a természetben*. Bukarest.
 1968b *Hunyadi híres vásárok*. Igazság, november 10.
 1969a *A hajdani torockói vásárok*. Falvak Dolgozó Népe. 2. sz. jan. 15.
 1969b *A páncélcsehi vásár*. Korunk IV.
 1969c *A nyáradszeredai nagy vásárokon*. Falvak Dolgozó Népe 19. sz.
 1969d *Orbán Balázs Székelyföld leírásának néprajzi tárgymutatója*. Aluta I.
 1970a *A Fekete-Körös völgyi magyarság foglalkozásáról*. Művelődés, január.
 1970b *Tövisháti tűzhelyek*. Művelődés, június.
- Kósa László
 1969 *Budapesti levél a román népi kultúráról*. Korunk, november.
- Köröstárkányi „Ugrós”
 1970 *Köröstárkányi „Ugrós”*. Művelődés, január.
- Kötöttem bokrétiát
 1958 *Kötöttem bokrétiát. 150 népdal*. Szerkesztette: SZEGŐ Júlia és SEBESTYÉN DOBÓ Klára Bukarest.
- KRIZA János
 1957 *Az apám lakodalma. Székely népmesék*. Szerk.: FARAGÓ József. Bukarest.
- A lapádi erdő alatt*
 1957 *A lapádi erdő alatt*. Válogatta: SZENIK Ilona, ALMÁSI István, ZSIZSMANN Ilona. Bukarest.
- Legszébb román népballadák*
 1960 *Legszébb román népballadák*. Szerkesztette FARAGÓ József. Bukarest.
- LŐRINCZI László
 1970 *Kell-e ma a folklór ?* (Novákékról szól az ének c. kötetről) Utunk, január 30.
- MARTIN György
 1969 *Egy erdélyi férfitánc szerkezeti sajátosságai. Kalotaszegi legényes*. Művelődés, május.
- MITRULY Miklós
 1962 *Adalékok a román–magyar népköltészeti kapcsolatok kérdéséhez. (Motívum és balladaátvétel a román folklórból)* Studia Univer-
- 1968 *Boccaccio-téma egy krasznai mesében*. NyIrK.
Moldvai csángó
 é. n. *Moldvai csángó népdalok és népballadák* Szerkesztette FARAGÓ József és JAGAMAS János. Bukarest.
 MOLNÁR István
 1956—57 *A néprajz jelentősége és a gyűjtőmunka alapkövetelményei*. (Több részből álló gyűjtési útmutató) Művelődés 1956/12; 1957/1, 3, 4, 8, 11.
 1969 *Szita- és rostakéreg készítése Körösön*. In: Aluta I.
 NAGY Jenő
 1957a *A kalotaszegi magyar népi öltözet*. Bukarest.
 1957b *A torockói magyar népi öltözet*. Bukarest.
 1970a *A Fekete-Körös völgyiek magyar népi öltözete*. Művelődés, január.
 1970b *Tövishát népi öltözete*. Művelődés, június.
 NAGY Olga
 é. n. *Előbb a tánc aztán a lakoma. Mezőségi népmesék*. Szerkesztette és bevezette FARAGÓ József. Bukarest.
 1958 *A három táltos varjú. Mezőségi népmesék*. Bukarest.
 1968 *Az „egynapos király” meséjének két széki változata*. NyIrK.
 1969 *Lüdércsógör. Erdélyi magyar népmesék*. Bukarest.
Novákékról szól az ének
 1969 *Novákékról szól az ének*. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta FARAGÓ József. Bukarest.
Az okos fiúcska
 1967 *Az okos fiúcska* Romániai népmesék. Válogatta és szerkesztette FARAGÓ József. Bukarest.
 OLOSZ Katalin
 1966 *Egy újabb „Kádár Kata” variáns*. NyIrK.
 OLOSZ Katalin—ALMÁSI István
 1969 *Magyargyerőmonostori népköltészet*. Bukarest.
 ORTUTAY Gyula
 1955 *Magyar népköltészet I—III*. Bp.
 1960 *Írók, népek, századok* Bp.
 ORTUTAY Gyula—DÉGH Linda—KOVÁCS Ágnes
 1960 *Magyar népmesék I—III*. Bp.
 ORTUTAY Gyula—KRIZA Ildikó
 1968 *Magyar népballadák*. Bp.

Ortutay Gyula (szerk.): *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. V–VI. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

ŐSZ János

1941 *A csudatáska*. Kolozsvár.

1969 *Az élet vize. Kisküküllő-völgyi népmesék*. Válogatta és az utószót írta FARAGÓ József. Bukarest.

Plan editorial

1968 Proiect. Lucrări in limbile naționalităților conlocuitoare Cluj.

POP, Dumitru

1968 *Görgény vidéki folklórkutatások*. Ethn. 79.

POP RETEGANUL, Ion

1969 *A virágok apja*. Erdélyi román népmesék. Válogatta és az utószót írta FARAGÓ József. Bukarest.

RÁDULY János

1969a *Balladák nyomában*. Művelődés, február.

1969b *A Barcsai nyolcadik változata*. Művelődés, október.

Rózsa, rózsa

1957 *Rózsa, rózsa, piros rózsa. Székely népdalok*. Bukarest. A Folklor Intézet Kolozsvári Osztálya és a Népi alkotások Magyar Autonóm Tartományi Háza gyűjteményéből szerkesztette HUBESZ Valter.

RUFFY Péter

1969 *Kalotaszegi népköltészet és egy havasi mesemondó*. Magyar Nemzet, december 7.

SERES András

1969a. *Az igazi csángó népviselet*. Brassói lapok, július 31.

1969b *A barcsági inghimzésekről*. Korunk IV.

1970a *Sarló, kasza, kombájn Krizbán*. Falvak Dolgozó Népe, április 1.

1970b *A borica régen és most*. Művelődés, március.

1970c *A hétfalusi szekeresesség*. Falvak Dolgozó Népe, szeptember 2.

SIPOS Bella

1970 *A búzaszem, a kendermag és a vaskalán. Népmese-feldolgozások*. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest.

SZABÓ T. Attila

1969 *A havasi mesemondó*. Igaz Szó, október.

A szegény ember

1955 *A szegény ember vására. Székely népmesék*. Szerk. és az utószót írta: FARAGÓ József. Bukarest.

SZEMLÉR Ferenc

1969 *Novákékról szól az ének*. Előre, október 26.

SZENTIMREI Judit

1957 *Székely festékesek*. Bukarest.

Táncoljunk

1949 *Táncoljunk, daloljunk!* Összeállította: FARAGÓ József és ELEKES Dénes. Bukarest.

Tiszta búzából

1970 *Tiszta búzából. Nyáradkőszvényesi népdalok*. Az 1970. január 18-i gyűjtésük alapján a dalokat lejegyezték és a rajzokat készítették a marosvásárhelyi Művészeti Liceum XI. B. osztályának tanulói. Szerkesztette: BANDI Dezső. Népi Alkotások Háza, Marosvásárhely.

VARGYAS Lajos

1955 *Beszámoló a romániai néprajzi kutatásról*. Ethn. 66.

VÖÖ Gabriella

1967 *Egy vajdákamarási mesemondó pályája*. NyIrK.

Többet ésszel

1969 *Többet ésszel, mint erővel. Mesék, tréfák, anekdoták a romániai magyar népköltészetből*. Válogatta, a bevezetőt írta és a jegyzeteket összeállította: VÖÖ Gabriella.

245 *Melodii de joc*.

1970 245 *Melodie de joc — Népi táncdallam — Tanzmelodien*. Szerkesztette HERTEA, Iosif és ALMÁSI István. Casa Creatiei Populare — Népi Alkotások Háza. Tirgu Mures — Marosvásárhely.